

Warszawa, 30 marca 2023 r.

prof. ucz. dr hab. Anna Sylwia Czyż
Instytut Historii Sztuki UKSW

Recenzja dorobku
naukowo-badawczego, dydaktyczno-organizacyjnego
oraz w zakresie popularyzacji nauki i współpracy z podmiotami zewnętrznymi
dr Małgorzaty Wyrzykowskiej
w związku z postępowaniem o nadanie stopnia doktora habilitowanego
w dyscyplinie nauki o sztuce

1. Recenzja osiągnięcia naukowego, zgodnie z art. 219 ust. 1 pkt 2a ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. 2021, poz. 478 z późniejszymi zmianami), stanowiącego znaczny wkład w rozwój dyscypliny nauki o sztuce, będącego podstawą ubiegania się o nadanie stopnia doktora habilitowanego – monografia naukowa *Postrzeżanie i ocena dzieł sztuki europejskiej XVII i pierwszej połowy XVIII wieku w świetle literatury podróżniczej tego okresu*, Kraków 2021.

Literatura podróżnicza, także ta z XVII-XVIII w. ma ugruntowane miejsce w badaniach polskich historyków sztuki, których najczęściej interesuje język opisu dzieł sztuki i ich wartościowanie, odczuwanie wrażeń estetycznych, ale też wpływ tego co się ogląda podczas wojaży na fundacje artystyczne. W rozważania te wpisują się publikacje dr Małgorzaty Wyrzykowskiej – jednaście artykułów/rozdziałów, w tym jeden w języku angielskim i jeden tłumaczony (*Vienna and its works of art in the eyes of Polish travellers.../Wiedeń i jego dzieła sztuki w ocenie podróżników staropolskich...*), jakie powstawały od 2007 r., także jako pokłosie wystąpień konferencyjnych. Ich rozwinięciem i ukoronowaniem stała się książka *Postrzeżanie i ocena dzieł sztuki europejskiej...*, wydana w 2021 r.

Celem pracy było zestawienie literatury podróżniczej z XVII i pierwszej połowy XVIII w. z różnych krajów i analiza tego jak są w nich postrzegane współczesne autorom dzieła sztuki (za Autorką w niniejszej recenzji stosuję termin „sztuka współczesna”, „współczesność” na określenie realizacji chronologicznie odpowiadającym analizowanej literaturze podróżniczej, zob. *Postrzeżanie i ocena dzieł sztuki europejskiej...*, s. 13). Dr Małgorzatę Wyrzykowską interesowała przy tym ewentualna zmienność w recepcji i ocenie tego samego dzieła sztuki na

przestrzeni określonego czasu u autorów wywodzących się z różnych środowisk etniczno-konfesyjno-społecznych. Przy tym analizie poddano wzmianki z literatury podróżniczej dotyczące założeń urbanistycznych, w tym ogrodów, architektury sakralnej i świeckiej, rzeźb i malarstwa o różnorodnym charakterze i przeznaczeniu oraz wzmianki o kolekcjach (są to jednocześnie kolejne rozdziały w książce tj. 3-7). Jako źródła dodatkowe – porównawcze zostały wykorzystane mapy i atlasy, albumy z rycinami, wzorniki i traktaty oraz żywoty artystów (omówione w rozdziale 2 oraz wzmiankowane w pozostałych). Autorka nie uchyliła się przed podjęciem takich zagadnień jak percepcja dzieł sztuki przez podróżników (rozdział 2), reperkusje sporów doktrynalnych dotyczących wystroju i wyposażania świątyń na opinie wyrażane przez peregrynatorów (rozdział 4) czy też dyskusja o prymacie rzeźby nad malarstwem (i odwrotnie) w literaturze podróżniczej oraz problematyka materiałów artystycznych (rozdziały 6-7). Wskazała także i omówiła opisy w literaturze podróżniczej dwóch modelowych realizacji: sakralnej i świeckiej, czyli bazyliki św. Piotra (rozdział 4) oraz rezydencji w Wersalu (rozdział 5). Za zasadne uważam dołączenie do książki Aneksu, gdzie w formie tabeli przedstawieni zostali autorzy i ich wojaże wraz z informacjami dotyczącymi wykształcenia, wyznania i działalności publicznej peregrynatorów.

Zakres tematyczny i chronologiczny książki oraz jej strukturę uważam za poprawną i logiczną. Dr Małgorzata Wyrzykowska prawidłowo określiła badawcze zadania: wskazanie najczęściej opisywanych dzieł sztuki europejskiej XVII – 1. poł. XVIII w., określenie preferencji autorów, zdefiniowanie kryteriów ocen, ewolucji poglądów estetycznych i języka opisów, a także pytanie o zmianę postrzegania tych samych dzieł sztuki na przestrzeni 150 lat.

Za najważniejszą wartość książki uznaję to, że monografia została napisana na bardzo szerokim materiale źródłowym – przede wszystkim z wykorzystaniem starych druków, znacznie powiększonym niż to dotychczas było praktykowane w polskiej literaturze przedmiotu. Swoim zainteresowaniem Autorka objęła w zasadzie całą Europę Zachodnią i Środkową, w tym Włochy, Francję, Niderlandy (północne i południowe), Niemcy, Hiszpanię, Anglię, Szwecję i Danię oraz Polskę, a więc wbrew wcześniejszej praktyce badawczej nie ograniczyła się do jednego tylko kraju czy też do jednego miasta. Dr Małgorzata Wyrzykowska sięgnęła zatem po źródła w językach: angielskim, francuskim, niemieckim, włoskim, hiszpańskim, czeskim, polskim i łacińskim, które sama tłumaczyła i częściowo w oryginale w książce przywołała. Należy podkreślić, że autorami analizowanych przez nią tekstów były osoby o różnym poziomie wykształcenia i wyznania, a zatem o zróżnicowanej mentalności, co także jest *novum* badawczym. Zestawienie opinii na temat tych samych dzieł sztuki osób, reprezentujących wiele środowisk konfesyjnych i narodowych ówczesnej Europy, uważam za

niezwykle ciekawe i w tak pogłębiony sposób dotychczas w polskiej literaturze przedmiotu nieistniejące. Frapujące jest to, że przy opisie dzieł sztuki, posługiwano się tymi samymi przymiotnikami, choć oczywiście w różnych językach i nie koniecznie w tym samym kontekście. Dość podobnie wyglądała też percepcja wewnątrz danej grupy etniczno-wyznaniowej, a różnice zaczynały się pojawiać dopiero przy innym pochodzeniu społecznym. Największe odrębności, szczególnie w odniesieniu do architektury sakralnej, występowały w zakresie autorów o różnym wyznaniu.

W monografii zabrakło jednak wyraźnego wskazania jak na język opisu i analizy wpływało wykształcenie autora oraz szerzej – dla danego kraju funkcjonowanie w nim akademickiego nauczania sztuki i architektury, a więc m.in. we Francji i Włoszech. Czy siedemnastowieczny zasób języka francuskiego, jest na przykład większy niż języka polskiego? Czy zakres określeń w języku włoskim jest więcej niż we francuskim? Wydaje się to być pytaniem ważnym w zakresie nie tylko języka, czy percepcji, ale i w zakresie oddziaływania szkolnictwa artystycznego na konkretne grupy społeczne. Co prawda na s. 466 Autorka wspomina, ale jednak zbyt krótko i zdawkowo o słownikach i traktatach artystycznych nie rozwijając tematu, nie doprowadzając do pytania o zasób słownictwa.

Zabrakło także w omawianej monografii konkretnych informacji, jak wyglądało zainteresowanie współczesnymi dziełami sztuki w kontekście realizacji antycznych i średniowiecznych, zarówno w kontekście ilościowym jak percepcji oraz opisu. Czy można powiedzieć, że łatwiej było ówczesnym autorom pisać o sztuce im współczesnej niż o wcześniejszej? Warto tu przytoczyć diariusz Stefana Paca z lat 1624-1625 (*nota bene* rękopis tekstu zachował się w BJ, nieco różniąc się od edycji z XIX w., czego dr Wyrzykowska nie odnotowała, choć w literaturze przedmiotu fakt ten odnotowano, a trzymając się błędnej edycji Plebańskiego Autorka nie wykorzystała w pełni opracowania Adama Przybosia), w którym wymienił jedynie dwie starożytności: Insula dell'Ara Coeli oraz amfiteatr w Weronie, a przy tym ilość i jakość opisów, a nawet analiz dzieł sztuki jemu współczesnej jak na piśmiennictwo w języku polskim jest imponujące. Czy był to ewenement czy też tak bywało najczęściej. Co prawda dr Małgorzata Wyrzykowska w Rozdziale 8 *Podsumowanie* oddzielnie zamieściła podrozdział *Stosunek do antyku w relacjach podróżniczych* (s. 456-470, *de facto* do 464, bowiem od tego momentu Autorka płynnie przechodzi do kwestii wykształcenia), w którym prezentuje funkcjonowanie starożytności w kontekście porównań sztuki XVII – pierwszej połowy XVIII w. oraz odnosi tradycję antyczną do późniejszego wartościowania i opisywania dzieł sztuki.

Na marginesie należy zauważyć, że dr Małgorzata Wyrzykowska nie wyjaśniła w jaki sposób i gdzie prowadziła kwerendę archiwalną. Dość ogólnie stwierdziła natomiast, że nie przyniosła ona spodziewanych efektów (s. 14).

Wskazane powyżej aspekty, których szerszego omówienia zabrakło w recenzowanej książce są jednak marginalne i nie wpływają na wysoką ocenę całości prezentowanych niej treści. Reasumując, wskazaną przez Kandydatkę jako osiągnięcie naukowe będące podstawą ubiegania się o nadanie stopnia doktora habilitowanego monografię oceniam bardzo pozytywnie.

2. Ocena pozostałych osiągnięć naukowo-badawczych

Pozostały dorobek publikacyjny dr Małgorzaty Wyrzykowskiej to książka *Śląsk w orbicie Wiednia. Artystyczne związki Śląska z Arcyksięstwem Austriackim...* (Wrocław 2010), która stanowi poszerzoną pracę doktorską (2002). Także i tę książkę poprzedzała seria rozdziałów w dziełach zbiorowych, publikowane co ważne także w języku angielskim i niemieckim. Wpisuje się ona w zainteresowania badawcze Habilitantki sztuką Śląska i monarchii habsburskiej, określone jeszcze w pracy magisterskiej. Autorka swoje rozważania, podobnie jak w przypadku monografii *Postrzeganie i ocena dzieł sztuki europejskiej...*, prowadzi na szerokim tle, uwzględniając architekturę i plastykę, zarówno świecką jak i sakralną, także w kontekście treści ideowych.

Do aktywności związanej z badaniem sztuki Śląska należy zaliczyć opracowanie w ramach *Katalogu Zabytków Sztuki w Polsce* (powiat Środa Śląska, 2014), pokłosie udziału w grantie badawczym NPRH.

Oddzielnym, ważnym polem aktywności naukowej dr Małgorzaty Wyrzykowskiej jest szeroko pojęta ochrona dziedzictwa kulturowego, w tym rewitalizacja zabytków i zarządzanie nimi w kontekście rozwoju lokalnej turystyki w Europie Środkowej, ze szczególnym uwzględnieniem Dolnego Śląska. Tematyce tej poświęcono 16 rozdziałów i artykułów przede wszystkim w monografiach zbiorowych stanowiących wydawnictwa posesyjne, z czego sześć to teksty napisane w języku angielskim. Wydawnictwa anglojęzyczne w przeważającej większości zostały wydane w ramach wrocławskich serii Instytutu Geografii Uniwersytetu Wrocławskiego i Wyższej Szkoły Handlowej we Wrocławiu.

Za rozdział/artkuł naukowy nie uznaję opracowania bibliografii prof. Jana Wrabeca w książce jemu dedykowanej (*Śląsk i Czechy. Wspólne drogi sztuki...*), wspomnienia o dr. Arkadiuszu Wojtyłe, czy sprawozdania z konferencji, choć Habilitantka umieściła pozycje te w wykazie aktywności naukowej. Należy natomiast podkreślić, że dr Małgorzata

Wyrzykowska współredagowała dwie monografie zbiorowe, w tym w języku angielskim (*Jesuits and Universities...*, Wrocław 2015), które są pokłosiem konferencji współorganizowanych przez dr Małgorzatę Wyrzykowską. Redagowała także numer 61 czasopisma „Quart” z 2021 r.

Habilitantka po 2002 r. brała wzięła udział w trzech konferencjach krajowych (Wrocław, Kraków) oraz w 26 międzynarodowych, w tym w Pradze (2007, 2015, 2016), Honolulu (2008), Genui (2012), Teplej (2013), Broumovie (2015), Rzymie (2016), Lecce (2016), Wiedniu (2018), Morawie (2022). Przygotowała także trzy wystąpienia z koleżankami i kolegami z Instytutu Historii Sztuki UWr. Uczestniczyła także w trzech grantach ministerialnych.

Reasumując pozytywnie oceniam pozostałe osiągnięcia naukowo-badawcze dr Małgorzaty Wyrzykowskiej. Szczególnie należy podkreślić umiędzynarodowienie badań, które prowadzi w szerokim kontekście historycznym i kulturowym nad sztuką Śląska i Czech, także w zakresie ochrony zabytków.

3. Ocena aktywności naukowej realizowanej w więcej niż jednej uczelni, instytucji naukowej lub instytucji kultury, w szczególności zagranicznej

Dr Małgorzata Wyrzykowska współpracuje w ramach obowiązków w Instytucie Historii Sztuki z Muzeum Książąt Lubomirskich przy Zakładzie Narodowym im. Ossolińskich. W 2005 r. i w 2012 r. prowadziła wykłady na uniwersytetach w Leon oraz w Genui w ramach programów Socrates i Erasmus.

Reasumując aktywność realizowaną poza jednostką macierzystą Habilitantki uważam za minimalną.

4. Ocena osiągnięć dydaktyczno-organizacyjnych oraz w zakresie popularyzacji nauki i współpracy z podmiotami zewnętrznymi

Aktywność dydaktyczna dr Małgorzaty Wyrzykowskiej wpisuje się w jej zainteresowania naukowe. Oprócz zajęć w Instytucie Historii Sztuki UWr prowadzi zajęcia anglojęzyczne w ramach studiów *European Cultures*. Współpracuje także z Podyplomowym Studium Współczesnych technik Dokumentacji i Promocji Dziedzictwa Kulturowego oraz z Wrocławską Fundacją Studentów Historii Sztuki. Wypromowała 36 prac licencjackich, w tym jedną w języku angielskim.

Habilitantka współorganizowała dwie konferencje międzynarodowe (Wrocław 2013, Praga 2015).

Dr Małgorzata Wyrzykowska współpracowała także z Fundacją Dobra Widawa, przygotowując opracowanie dotyczące ewidencji i waloryzacji zabytków kultury materialnej gmin Bierutów, Czerenica, Długołęka, Dobroszyce, Dziadowa Kłoda, Oleśnica, Syców, Wilków w kontekście rozwoju turystyki. Na zlecenie Centrum Monitoringu Społecznego i Kultury Obywatelskiej stała się członkiem zespołu eksperckiego zajmującego się opracowaniem programem opieki nad zabytkami woj. dolnośląskiego (2015-2018). Ponadto oprowadzała po wystawie *Sztuka Wicekrólestwa Peru* w Muzeum Narodowym we Wrocławiu oraz wygłosiła wykład towarzyszący (2018).

Reasumując dr Małgorzata Wyrzykowska poza Instytutem Historii Sztuki UWr nie wykazuje większej aktywności. Nie ma też znaczącego dorobku popularyzacyjnego.

5. Wniosek końcowy

Zgodnie z art. 219 Ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. z 2021 r. poz. 478) po szczegółowej analizie dorobku Kandydatki do stopnia naukowego doktora habilitowanego, dokonanej w różnych aspektach, tj. naukowo-badawczym, dydaktyczno-organizacyjnym, a także w zakresie popularyzacji nauki i współpracy z podmiotami zewnętrznymi, jednoznacznie pozytywnie oceniam przedmiotowy dorobek, jako spełniający kryteria merytoryczne i formalne w postępowaniu o nadanie stopnia naukowego doktora habilitowanego. O ile zaangażowanie dr Małgorzaty Wyrzykowskiej w popularyzację nauki i współpraca z podmiotami zewnętrznymi jest niewielka o tyle bardzo wysoko oceniam dwie monografie naukowe, w tym *Postrzeganie i ocena dzieł sztuki europejskiej...* - przedstawioną jako naukowe osiągnięcie we wniosku habilitacyjnym. Tym samym rekomenduję nadanie dr Małgorzacie Wyrzykowskiej stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk humanistycznych, w dyscyplinie nauki o sztuce.

